

EEN VERSCHOPPELING TRAPT OM ZICH HEEN

Hoe geloofshelden soms uit de bocht vliegen

DE LANDSTREEK GILEAD ZUCHT ONDER INVALLEN VAN DE AMMONIETEN. Het volk is volkomen afgeleden, ze hoereren met plaatselijke afgoden. Tenslotte komen ze tot het inzicht dat ze deze situatie aan zichzelf te wijten hebben. Nood leert bidden, blijkt ook nu weer. Het volk keert terug naar de God die hen verlostte uit Egypte. Ja, dat weten ze nu weer, ze doen zelfs de afgoden de deur uit. *Toen kon Zijn [God] ziel de moeite van Israël niet langer verdragen* (Ri. 10: 16). Op de een of andere manier is het volk ervan overtuigd dat God voor hen strijdt.

Maar als de Israëlieten zich willen verdedigen ontbreekt een leider, een richter. Niemand heeft de ervaring en het morele gezag om een volksleger aan te voeren. Noodgedwongen komen ze bij Jefta terecht. De legers staan al tegenover elkaar. In dit late stadium moet er nog een opperbevelhebber gevonden worden. Die opperbevelhebber zal, als hij succesvol is, een vorstelijke beloning krijgen. Let op: God strijdt, maar een bevelhebber is toch wel handig en is succes daadwerkelijk verzekerd? Het volk twijfelt. Het heeft weliswaar de afgoden verlaten en God weer in ere hersteld, maar het wil toch 'zekerheid' met een dubbele knoop: God EN een strijdbare held.

Jefta heeft een moeilijke jeugd gehad. Zijn vader Gilead had met zijn moeder geslapen. Maar zijn moeder was een hoer. Jefta was dus een bastaard. De zonen die zijn vader bij zijn wettige echtgenote had, verstootten Jefta uit de familie en uit de stam; die bastaard mocht geen mede-erfgenaam zijn. Hij was daarom volledig op zichzelf aangewezen. Dit had hem hard gemaakt en de krijgskunst had hij in de praktijk geleerd. Hij leidde het leven van een struikrover en had een groep avonturiers om zich heen verzameld. In de strijd was hij een geducht tegenstander, hij had immers niets te verliezen. Het volk komt bij Jefta en biedt hem onvoorwaardelijk het leiderschap aan. Die stelt alle voorwaarden en onderhandelt niet. De man die niets had, kreeg heel Gilead in het vooruitzicht gesteld.

De koning van de Ammonieten beweert dat Gilead, waar Israël nu al 300 jaar woont en dat de Israëlieten op de Amorieten veroverd hebben, eigenlijk van de Ammonieten is. Jefta doet nog een poging om tot een vergelijk te komen. *En de koning van de Ammonieten zei tegen de boden van Jefta: Het is omdat Israël, toen het uit Egypte trok, mijn land afgenomen heeft, van de Arnon af tot aan de Jabbok en tot aan de Jordaan. Geef mij het dan nu in vrede terug* (Ri. 11: 13). Opmerkelijk, de koning van de Ammonieten begint over de exodus en woestijnreis. Uitvoerig legt Jefta uit dat de claim die ze op het land leggen historisch onjuist is. Hij wijst erop dat Israël steeds toestemming gevraagd heeft om door Edom en Moab te trekken en de grensrivier de Arnon niet is overgestoken. Sihon, de koning van de Amorieten

trok echter tegen Israël op. *Maar de HEERE, de God van Israël, leverde Sihon met heel zijn volk over in de hand van Israël, zodat zij hen versloegen. Zo nam Israël heel het land van de Amorieten, die in dat land woonden, IN BEZIT. Ze namen heel het gebied van de Amorieten IN BEZIT, vanaf de Arnon tot aan de Jabbok en van de woestijn tot aan de Jordaan. En nu de HEERE, de God van Israël, de Amorieten van voor de ogen van Zijn volk Israël UIT HUN BEZIT verdreven heeft, zou ú hun land dan IN BEZIT nemen? Zou u niet het land IN BEZIT nemen van hen die uw god Kamos voor u UIT HUN BEZIT verdreef? Zo zullen wij al het land IN BEZIT nemen van hen die de HEERE, onze God, van voor onze ogen UIT HUN BEZIT verdreven heeft.* Jefta, de man zonder bezit, onderhandelt taai over het gebied dat ze al driehonderd jaar in bezit hebben. *Maar de koning van de Ammonieten luisterde niet naar de woorden van Jeftha. Dan maakt Jeftha er een principezaak van: zijn God tegen hun god Kamos. Niet ik heb tegen u gezondigd, maar ú handelt verkeerd ten aanzien van mij door tegen mij te strijden. Laat de HEERE, Die Rechter is, deze dag oordelen tussen de Israëlieten en de Ammonieten* (Ri. 11: 27). De strijd blijft als enige optie over. Een strijd die duidelijk van God is (Ri. 11: 29).

EEN OVERBODIGE GELOFTE

Er volgt een wonderlijke episode. *Toen kwam de Geest van de HEERE op Jeftha.* Die gelooft duidelijk dat God voor Israël strijdt. Maar net als het volk wil ook hij zekerheid met een dubbele knoop. God MOET aan zijn kant staan, daarom doet hij een totaal overbodige gelofte: *Als U de Ammonieten geheel in mijn hand zult geven, dan zal dat wat naar buiten komt en mij vanuit de deur van mijn huis tegemoetkomt, als ik in vrede terugkeer van de Ammonieten, voor de HEERE zijn, en ik zal het als brandoffer offeren* (Ri. 11: 30-31). Vergeten was de les van Massa in de woestijn (Deut. 6: 16) ondanks veelvuldige verwijzingen naar de woestijnreis. Jeftha wist dat de strijd van God was, maar hij EISTE MEER BESCHERMING. Mat. 4: 1-11 is hier van toepassing. Satan stelt Jezus voor om Gods bescherming af te dwingen: *Als U de Zoon van God bent, werp Uzelf dan naar beneden, want er staat geschreven dat Hij Zijn engelen voor U bevel zal geven, en dat zij U op de handen zullen dragen, opdat U Uw voet niet misschien aan een steen stoot.* Doen wij het beter dan Jeftha? Welke zekerheden halen wij erbij als we voor God strijden? Ik heb daarom wel eens moeite met het idee dat het gebed van veel gelovigen op hetzelfde tijdstip sterker is dan...God? God antwoordde tenslotte één biddende Elia met vuur.

Wat Jeftha zei, was ondoordacht, niet concreet en daarom fout. Je plaatst het eigenlijk niet bij zo'n gelovige dappere held. Wat zal Jeftha gedacht hebben bij zijn gelofte: *Dat wat naar buiten komt en mij vanuit de deur van mijn huis tegemoetkomt.* Een dier is onwaarschijnlijk of het zou een hond moeten zijn, maar honden werden als onrein beschouwd. Jeftha zal echt aan een mens gedacht hebben. Hij wilde God dwingen en daar hoorde een groot offer bij. Een overbodig offer, want God had immers aangegeven Zelf voor de overwinning te zorgen.

De strijd verliep zoals God beloofd had. Eigenlijk wordt de strijd in een paar zinnen afgedaan. Het was een bijzaak.

Thuisgekomen, komt zijn dochter hem tegemoet. De jubelstemming verandert onmiddellijk in rouwbeklag. Ineens realiseert hij zich de dwaasheid van zijn gelofte. Toch meent hij dat hij zich aan zijn eed moet houden, al gaat die totaal tegen Gods wil in. Had hij een priester geraadpleegd, dan was de uitkomst anders geweest. Die had gewezen op Deut. 18: 10. Spreuken was nog niet geschreven, maar *Vertrouw op de HEERE met heel je hart, en steun op je eigen inzicht niet* was wel een leidend principe.

DE VROUWEN

De beslissing die Jeftha nam, bepaalt alles voor twee vrouwen. Zijn vrouw en zijn dochter. Een meisje van ongeveer 12 jaar die haar leven verliest en een moeder die met de dood van haar enig kind haar hele toekomst ziet verdwijnen (Gen. 30: 1). De schijnwerpers staan op Jeftha, maar de moed van zijn dochter om na twee maanden haar lot vrijwillig te ondergaan is onderbelicht en het verdriet van haar moeder komt niet eens voor het voetlicht. Twee vrouwen die slachtoffer zijn van Jeftha's woorden.

KINDEROFFERS

God verbiedt mensen om mensenoffers te brengen in welke vorm dan ook. Hij accepteerde slechts één keer een mensenoffer en dat was genoeg.

Bij de Kanaänieten waren kinderoffers niet ongebruikelijk. Deze offers waren één van de redenen dat de Kanaänieten verdreven of met de ban geslagen moesten worden. God houdt Israël steeds voor dat dit ontoelaatbare praktijken zijn. Ook aan Abraham werd dit al duidelijk gemaakt bij het offeren van Izaäk. De reden hiervoor ligt in de positie van de mens: wij zijn geschapen naar het beeld van God. Die positie maakt elk mens absoluut uniek en absoluut waardevol in Gods ogen. De Kanaänieten hadden een heel ander mensbeeld. Dieren mochten geofferd worden, maar mensen ook. De waarde van een mens was voor de goden maar relatief. Bij belangrijke gebeurtenissen waren mensenoffers zelfs gebruikelijk. Zo offerde Hiël zijn twee kinderen bij de herbouw van Jericho. 1 Koningen 16: 34 *In zijn dagen bouwde Hiël uit Bethel Jericho weer op. Op zijn eerstgeboren zoon Abiram legde hij de fundamenten ervan, en op zijn jongste zoon Segub richtte hij de poorten ervan op, overeenkomstig het woord van de HEERE, dat Hij gesproken had door de dienst van Jozua, de zoon van Nun.* Archeologische vondsten van kindergeraamtes in vazen onder gebouwen en stadsmuren bevestigen dit gebruik. Wij in onze beschaafde wereld kunnen alleen met afschuw dergelijke praktijken afkeuren.

Moreel kan zo iets gewoon niet. Ik denk dat ieder westers mens dat gevoel heeft. Ik zou graag de discussie met de Kanaänieten aangaan hoe verwerpelijk hun kinderoffers wel niet waren.

Maar staan wij op een hoger moreel niveau dan de Kanaänieten? In onze seculiere maatschappij is de individuele mens een nummer bij belastingdienst en UWV. Zonder scrupules wordt het 'leven' van individuen afgepakt wanneer een computerprogramma verantwoordelijk wordt voor het maken van beslissingen.

Kunstmatige intelligentie is precies wat het zegt, namelijk kunstmatig: rekenkracht zonder creativiteit en invoelend vermogen. In de ogen van wetenschappers die uitgaan van een materialistisch wereldbeeld is de mens niet meer dan een product van de evolutie. Een diersoort met een groot brein en een toekomst die eindigt met de dood. Van nature overleven zwakke schakels het niet, waarom mag de mens deze zwakke schakels niet uitselcteren? Kanaänieten zouden met doodstraf en euthanasie geen morele problemen hebben. Maar abortus zou voor hen onbespreekbaar zijn. Dan kom je aan de toekomst, daar blijf je vanaf.

Wij verbranden geen heksen meer. Niet omdat we er moreel op vooruit gegaan zijn, maar omdat we gewoon niet meer geloven dat heksen bestaan. Mensen, al dan niet schuldig, krijgen een sociaal en economisch brandmerk. In onze maatschappij tellen mensen niet mee als je niet van economische waarde bent. Is dit wezenlijk anders dan de moraal van de Kanaänieten? Dit staat haaks op het Joods-Christelijke mensbeeld dat ieder mens eeuwigheidswaarde bezit.

Een gedachtenexperiment maakt het duidelijker: wie of wat is van meer waarde, de Staat der Nederlanden of een willekeurig persoon uit dat land? Hitler wist het wel: *'Du bist nichts, dein Volk is alles!*' Wij denken ook vaak dat het juist is je op te offeren in de strijd voor het vaderland. Echter een natie bestaat maar een aantal eeuwen en is dan niet meer. Een mens daarentegen is voor de eeuwigheid bestemd en wezenlijk van meer waarde. Zelfopoffering is belangrijk, maar niet voor een natie. Het doel moet zijn: de mensen in dat land beschermen tegen onheil. Dat is wat Jezus deed. Hij stierf niet voor een politieke heilstaat, maar voor ieder mens afzonderlijk.

OVERBODIGE WOORDEN

Een leider moet weten wat hij zegt en hoe hij het zegt. Hij kan door zijn taalgebruik spanningen oproepen of een menigte tot bedaren brengen. Gideon koos zijn woorden zorgvuldig om de machtige stam Efraïm goedgunstig te stemmen. Jeftha komt in eenzelfde situatie als Gideon tegenover Efraïm te staan. Efraïm voelt zich buitengesloten en Jeftha strijkt ze tegen de haren in. *Maar Jeftha zei tegen hen: Ik en mijn volk hadden grote onenigheid met de Ammonieten. Toen heb ik u geroepen, maar u hebt mij niet uit hun hand verlost* (Ri. 12: 2). *Ik en mijn volk*, dat is de volgorde voor Jeftha. En dan snerend: *maar u hebt mij niet verlost*. Dat deed ik zelf.

Een burgeroorlog is onontkoombaar. Jeftha brengt Efraïm een zware nederlaag toe. De strategisch belangrijke doorwaadbare plaatsen verliest Efraïm aan Gilead. Efraïm moet zich door zijn hooghartige opstelling bijzonder ongeliefd hebben gemaakt, er wordt geen pardon gegeven.

Hier blijkt ook weer hoe symbolisch er met getallen omgesprongen werd. De verliezen aan de zijde van Efraïm waren 6x7x1000 man, niet 7x7x1000, want dat betekende een totale nederlaag. Dit geldt ook voor de regeringsperiode van Jeftha, die 6 en niet 7 jaar telde, want dat is het getal van volkomenheid.

CONTRASTEN

Het lijkt net of er een parallel is tussen Abraham en Jefta. Abraham offerde zijn enige zoon Izaäk, Jefta zijn enige dochter. Toch lijkt dat maar zo, want de verschillen zijn immens groot. Immers Abraham kreeg opdracht van God, Jefta nam zelf het initiatief. Abraham gehoorzaamde God, Jefta was God ongehoorzaam. Abraham kreeg de belofte van een enorme erfenis, Jefta vererfde niets. Maar toch staan beiden in de galerij van geloofshelden in Hebrëeën 11.

Jefta, zijn naam betekent ‘hij opent’, deed vaak zijn mond open. In minstens een geval had dit rampzalige gevolgen. Gideon had een betere wachter voor zijn mond. *Dood en leven zijn in de macht van de tong* (Spr. 18: 21). Een wijze les voor ieder mens, maar voor leiders in het bijzonder.

De langste rede in het boek Richteren is van Jefta. Het is opvallend hoe vaak daarin het woordje ‘bezit’ voorkomt. Hij offert zijn dochter, zijn liefste bezit. Hij legt zelfs de schuld deels bij zijn dochter: *Ach, mijn dochter! Je laat mij diep neerbukken en je hoort nu bij hen die mij in het ongeluk storten*. Hij offert zijn dochter op omdat hij meent niet anders te kunnen. Maar hoe dierbaar zij hem ook is, het lot treft niet hem. Bij het mensenoffer van Jezus staat geschreven: *Toen betaling geëist werd, werd Hij verdrukt, maar Hij deed Zijn mond niet open. Als een lam werd Hij ter slachting geleid; als een schaap dat stom is voor zijn scheerders, zo deed Hij Zijn mond niet open. Hij is uit de angst en uit het gericht weggenomen, en wie zal Zijn leeftijd uitspreken? Want Hij is afgesneden uit het land van de levenden. Om de overtreding van mijn volk is de plaag op Hem geweest* (Jes. 53: 7-8). Het offer van Christus is voor ieder mens wel van levensbelang. ■